



Levenslang leren in België - een stand van zaken in 2008

*“Plan je voor één jaar, plant dan graan.
Plan je voor tien jaar, plant dan bomen.
Plan je voor het leven, geef dan mensen onderwijs en scholing.”¹*

Met dit spreekwoord wil men het levenslang- en levensbreed leren stimuleren om in onze huidige maatschappij bij te blijven. Zowel op de werkvloer als voor onze persoonlijke ontwikkeling is blijven leren en bijscholen tegenwoordig van cruciaal belang. Of en in welke mate dit effectief gebeurt in ons land, heeft de Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie nagegaan aan de hand van de Enquête Volwasseneneducatie (Adult Education Survey). In de eerste helft van 2008 onderzocht deze enquête de participatie van de volwassen bevolking van 25 tot 64 jaar aan diverse soorten opleidings- en vormingsactiviteiten. De eerste resultaten van de enquête luiden als volgt:

- *Ruim vier op tien van de inwoners van ons land participeert aan formele of niet-formele opleidingsvormen;*
- *Daarnaast probeert meer dan een derde van de ondervraagden via zelfstudie wat bij te leren over een bepaald onderwerp;*
- *Vier op vijf respondenten geeft aan dat het motief om zich verder bij te scholen werkgerelateerd is;*
- *Twee van de meest kwetsbare groepen op de arbeidsmarkt – ouderen en laagopgeleiden - blijken juist de meest uitgesloten categorieën te zijn;*
- *Buiten het reguliere onderwijssysteem zijn on-the-job-trainingen het meest gevolgd;*
- *Gebruik van software, vreemde talen en management zijn de meest gevolgde opleidingen;*
- *De resultaten van de enquête tonen ook aan dat een groot deel van de niet-participanten niet van plan is om in de toekomst een opleiding te volgen.*

¹ Chinees spreekwoord: Guanzi (ong. 645 v. Christus) in COM (2001) 678 van 21/10/2001.

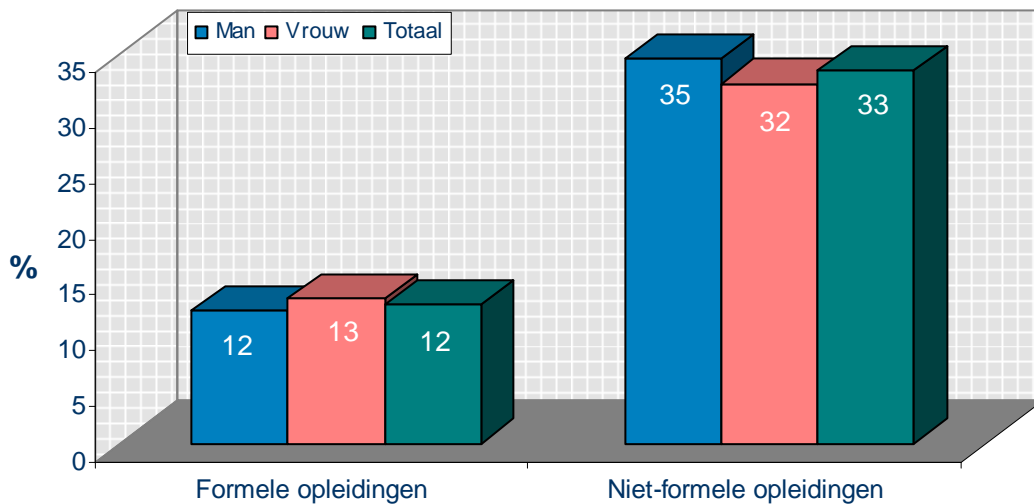
1. PARTICIPATIEGRADEN EN KENMERKEN VAN DE PARTICIPANTEN

1.1 Participatiegraden

De ondervraging van de AES-enquête vond plaats in de eerste helft van 2008. De vragen hadden betrekking op de 12 maanden die voorafgingen aan de ondervraging. In de enquête onderscheidt men drie soorten vormingsactiviteiten: formele opleidingen (waarvan het diploma of certificaat erkend is), niet-formele opleidingen (die meestal buiten onderwijsinstellingen worden gegeven) en informeel leren (zelfstudie) (voor meer informatie over de verschillende types opleidingen, zie bijlage 1).

Figuur 1 geeft de participatiegraden weer in twee soorten vormingsactiviteiten. Zo neemt in totaal 12% van de volwassenen nog steeds deel aan **formele opleidingen**. Ondanks het feit dat ze 25 jaar of ouder zijn, blijven deze volwassenen investeren in een erkend diploma of certificaat. Wat de **niet-formele opleidingen** betreft, zien we dat 33% van de volwassenen participeert. Een groot deel van de respondenten geeft ook aan dat ze via zelfstudie aan **informeel leren** doen (35%). Gezien het informeel leren moeilijk te meten en waarderen is, wordt deze verder in deze uiteenzetting buiten beschouwing gelaten.

Figuur 1: Participatiegraden in opleiding en vorming per geslacht



Bron (verplichte vermelding): FOD Economie, Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie

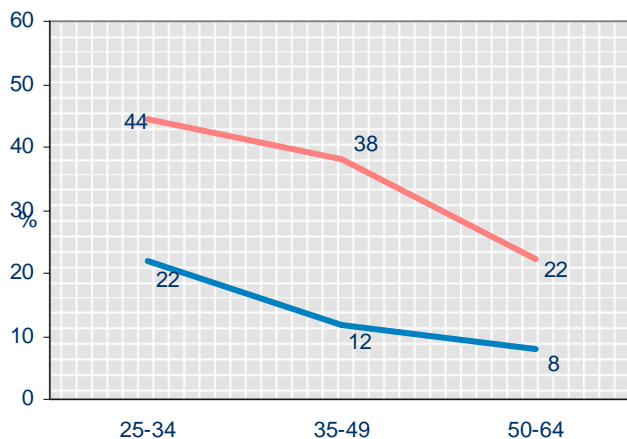
Er zijn kleine verschillen in de participatiegraden van mannen en vrouwen (zie figuur 1). Interessant is de vaststelling dat meer vrouwen dan mannen aan formele opleidingen participeren. Het aandeel mannen daarentegen is beduidend hoger bij de niet-formele opleidingsvormen.

1.2 Wie zijn de deelnemers?

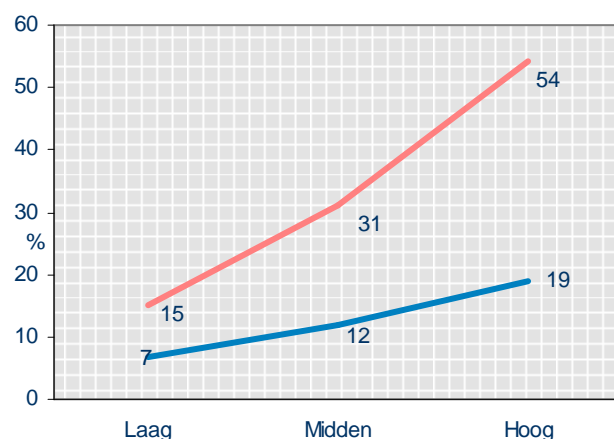
De participatie aan diverse opleidings- en vormingsactiviteiten kan ook volgens enkele achtergrondkenmerken worden bestudeerd.

Zo stellen we vast dat de deelname daalt wanneer de **leeftijd** toeneemt (zie figuur 2). De participatiegraad in niet-formele opleidingen bijvoorbeeld blijkt ruim 16 procentpunten lager te zijn bij 50-plussers vergeleken met 35-49-jarigen. De factor leeftijd speelt bijgevolg een belangrijke rol en bepaalt of men al dan niet deelneemt aan een opleiding.

Figuur 2: Participatiegraden volgens leeftijds-categorieën (25-34, 35-49, 50-64)



Figuur 3: Participatiegraden volgens opleidingsniveau (laag-, midden-, hogeschoold)

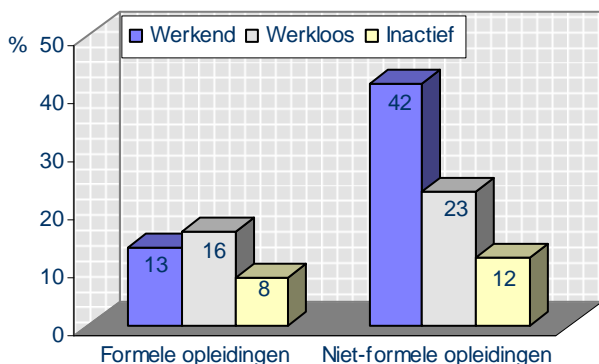


Bron (verplichte vermelding): FOD Economie, Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie

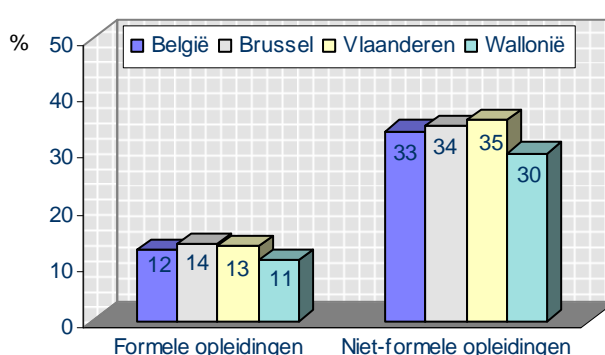
De genoten **opleiding** zorgt eveneens voor duidelijke verschillen. Zo gaat een hoger diploma gepaard met een toenemende participatie (zie figuur 3). Hoogopgeleiden krijgen duidelijk veel meer kansen om aan een opleiding deel te nemen. Opnieuw zijn de grootste discrepanties bij de niet-formele opleidingen waar te nemen. Daar waar 54% van de hoogopgeleiden aan een niet-formele opleiding deelneemt, participeert amper 15% van de laagopgeleiden aan dit soort vorming.

Ook inzake **sociale status** merken we grote ongelijkheden (zie figuur 4). Werklozen nemen het meest deel aan formele opleidingen waarvan het diploma of certificaat erkend is. De inactieven² op de arbeidsmarkt daarentegen participeren het minst aan opleiding en vorming.

Figuur 4: Participatiegraden volgens sociale status (werkend, werkloos, inactief)



Figuur 5: Participatiegraden volgens gewest (Brussel, Vlaanderen, Wallonië)



Bron (verplichte vermelding): FOD Economie, Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie

Tussen de **regio's** zijn eveneens kleine verschillen waar te nemen in de deelname aan opleiding en vorming (zie figuur 5). Daar waar in Brussel en Vlaanderen de participatiegraden systematisch boven het gemiddelde voor België liggen, is in Wallonië de omgekeerde trend waar te nemen.

De genderongelijkheid is in Vlaanderen het meest uitgesproken - daar vindt men de grootste verschillen in participatiegraden tussen mannen en vrouwen. In Wallonië daarentegen bestaan er tussen de twee geslachten nauwelijks verschillen.

² Inactieven: leerling/student, gepensioneerd, werkongeschikt, huisman/huisvrouw

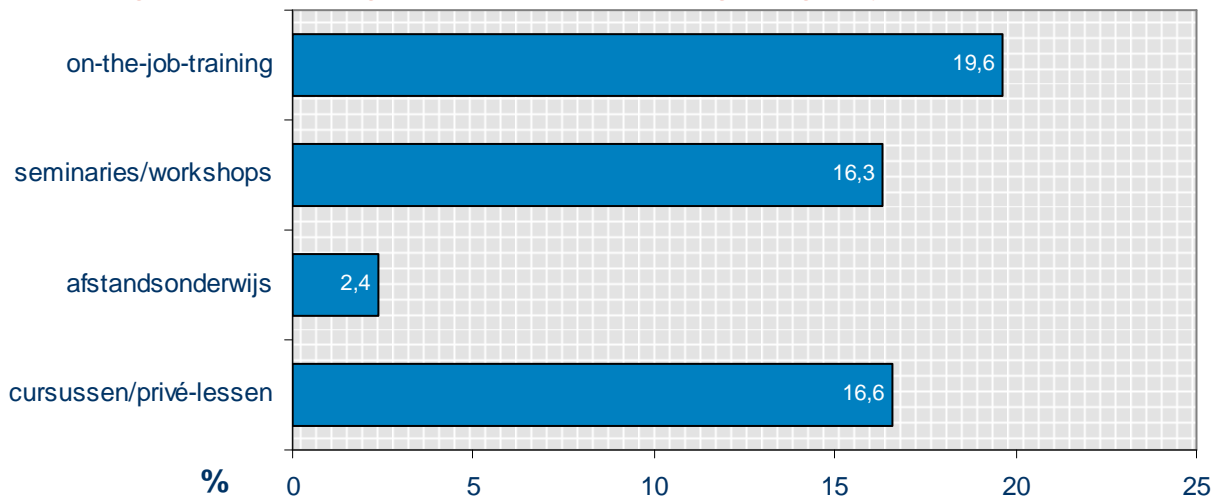
2. WELKE OPLEIDINGEN EN WAAROM

2.1 Opleidingsvormen

Onder de **formele opleidingen** vallen de erkende cursussen of volledige opleidingsprogramma's. Het tijdstip wanneer men de opleiding volgt maakt niet uit. Iedereen kan eraan deelnemen: zowel werkenden als werklozen en inactieven, zowel jongeren als ouderen enz.... Zoals reeds gesteld, participeert 12% van de volwassenen aan formele opleidingen.

Onder de **niet-formele opleidingen** onderscheiden we vier types: cursussen, afstandsonderwijs, seminaries en workshops, on-the-job-training. 33% van de volwassenen neemt eraan deel. Figuur 6 geeft de opsplitsing weer in deze vier soorten niet-formele opleidingsvormen:

Figuur 6: Verdeling van de participatiegraden in niet-formele opleidingen volgens type



Bron (verplichte vermelding): FOD Economie, Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie

Één op vijf volwassenen heeft aan minstens één on-the-job-training deelgenomen. Dit blijkt ook de meest gevolgde niet-formele opleidingsvorm te zijn. On-the-job-trainingen worden steeds door de werkgever georganiseerd, meestal in de (onmiddellijke) werkomgeving. Daarna volgen de niet-formele cursussen en de seminaries/workshops: één op zes respondenten heeft er minstens één gevolgd. Afstandsonderwijs blijkt weinig populair te zijn onder de deelnemers aan niet-formele opleidingen (2,4%).

2.2 Top 3 van de meest gevolgde opleidingen

Een op vijf respondenten heeft een **formele opleiding** binnen het hoofddomein 'Wetenschappen' gevolgd (zie tabel 1). Binnen dit hoofddomein blijkt het gebruik van software (tekstverwerking, rekenblad, fotobewerking enz....) het meest populair te zijn (15,9%). Dit lijkt ook in lijn te zijn met het feit dat onze samenleving steeds digitaler wordt en de eisen om mee te kunnen steeds hoger komen te liggen qua computer- en softwaregebruik. In Wallonië worden informaticaopleidingen meer gevolgd dan in Vlaanderen (+ 4,04 p.p.).

De 'Sociale wetenschappen' blijken het tweede meest populaire opleidingsgebied te zijn. Managementvaardigheden worden het vaakst gevolgd (6,8%) binnen het subdomein 'Business en administratie', Boekhouding en fiscaliteit (4%) komt op de tweede plaats.

Onder het derde belangrijkste opleidingsgebied 'Kunsten en letteren' ressorteert het subdomein 'Vreemde talen', goed voor bijna 15%. Het aandeel van de taalopleidingen verschilt per regio. In Vlaanderen worden er aanzienlijk meer vreemde talen geleerd dan in Wallonië (verschil van 4,1 p.p.).

Bij de **niet-formele opleidingen** wisselen 'Wetenschappen' en 'Sociale wetenschappen' in de rangschikking van plaats. Bij de 'Sociale wetenschappen' lijkt vooral het subdomein 'Business en administratie' (22,2%) heel belangrijk te zijn. Binnen de 'Wetenschappen' blijkt het aandeel van softwaregebruik bijna even groot te zijn als bij de formele opleidingen (14,1%). Ook onder de vorm van niet-formele opleidingen probeert men dus verder zijn computervaardigheden aan te scherpen. Het derde belangrijkste hoofddomein bij de niet-formele opleidingen is 'Gezondheid en welzijn' (15,5%).

Tabel 1: Top 3 van de meest gevolgde opleidingen per opleidingsgebied (aandeel in %)

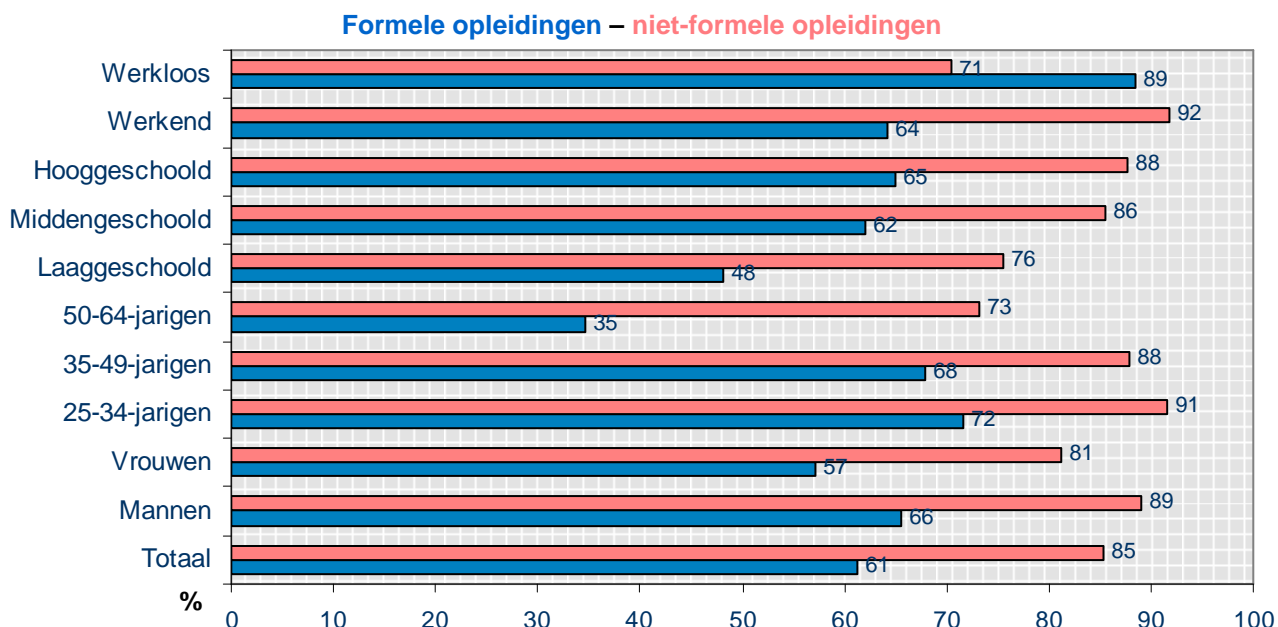
FORMELE OPLEIDINGEN		NIET-FORMELE OPLEIDINGEN	
1 Wetenschappen, wiskunde en informatica	20,7	1 Sociale wetenschappen, business en rechten	27,6
Informatica	19,7	Business en administratie	22,2
- Informatica - gebruik	15,9	- Management en administratie	7,9
- Informatica - wetenschap	3,7	- Beroepsleven	4,8
		Rechten	3,1
		Sociale wetenschappen	2,1
		- Psychologie	1,5
2 Sociale wetenschappen, business en rechten	19,8	2 Wetenschappen, wiskunde en informatica	18,8
Business en administratie	15,1	Informatica	17,2
- Management en administratie	6,8	- Informatica - gebruik	14,1
- Boekhouding en fiscaliteit	4,0	- Informatica - wetenschap	3,0
Sociale wetenschappen	3,1		
Rechten	1,2		
3 Kunsten en letteren	19,4	3 Gezondheid en welzijn	15,5
Algemene letteren/Menswetenschappen	15,6	Gezondheid	11,8
- Vreemde talen	14,5		

Bron (verplichte vermelding): FOD Economie, Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie
(Een volledige lijst van opleidingsgebieden vindt men in bijlage 2).

2.3 Redenen voor participatie aan opleidingen

De reden om een opleiding te volgen blijkt doorgaans werkgerelateerd te zijn. Drie van de vijf deelnemers aan **formele opleidingen** geven aan dat het om een werkgerelateerde opleiding gaat. Bij de **niet-formele opleidingen** waren zelfs 85% van de deelnemers die als reden hun werk aanwijzen (zie figuur 7):

Figuur 7: Percentage van de personen dat 'werkgerelateerd' als reden opgaaf voor de deelname aan opleiding of vorming (volgens geslacht, leeftijd, opleidingsniveau en sociale status)



Bron (verplichte vermelding): FOD Economie, Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie

Bij de **formele opleidingen** lijken werklozen en jongeren het meest geneigd te zijn om zich bij te scholen in het belang van hun huidige of toekomstige betrekking (respectievelijk 89% en 72%). Ouderen daarentegen (50-64-jarigen) geven veel minder het werk als motief op (35%).

Bij de **niet-formele opleidingen** nemen de werkenden het meest deel aan dit soort vorming (92%, zie belang van de 'on-the-job-trainings'). Van de werklozen noteert 71% dat het om een werkgebonden opleiding gaat.

Het aandeel mensen dat het *werk* als reden opgeeft om aan een opleiding deel te nemen, varieert tussen de regio's. In Wallonië wordt het *werk* het meest als reden voor deelname aan opleidingen gegeven (87% tegen 79% in Vlaanderen). Ook zijn het in de regio's meer mannen dan vrouwen die het *werk* als motief voor deelname opgeven.

Deelnemers aan niet-formele opleidingen hebben per opleiding ook aangegeven waarom ze precies deze opleidingen volgen. Tabel 2 geeft de rangschikking van de exacte redenen (let op: deelnemers konden meer dan één reden opgeven):

Tabel 2: Redenen voor deelname aan niet-formele opleidingen, volgens geslacht (in % van de deelnemers)

		Totaal	Mannen	Vrouwen
1	Om het werk beter te doen/carrièrevooruitzichten verbeteren	64	68	61
2	Om kennis/vaardigheden te verruimen over een onderwerp	39	33	45
3	Om kennis/vaardigheden te verwerven die nuttig is/zijn in het dagelijks leven	30	28	31
4	Deelname was verplicht (bv. door werkgever, VDAB, ...)	24	26	23
5	Om nieuwe mensen te ontmoeten/voor plezier/ontspanning	12	10	14
6	Om de kans op het vinden/veranderen van job/beroep te verhogen	9	7	11
7	Om een certificaat te bekomen	8	9	7
8	Om de kans op jobverlies te minimaliseren	3	4	3
9	Om eigen zaak op te starten	3	3	2
10	Andere reden	2	2	2

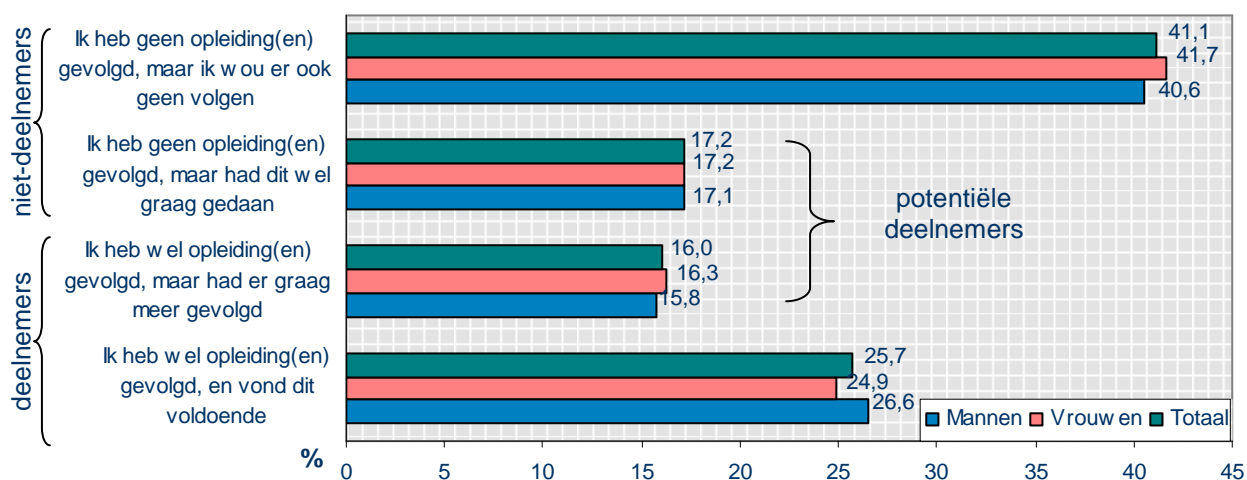
Bron (verplichte vermelding): FOD Economie, Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie

Het belangrijkste motief blijkt in het belang van het werk zelf te liggen of te slaan op het vergroten van de carrièremogelijkheden (64%). Daarnaast is het duidelijk dat verwerven van kennis en vaardigheden ook een rol heeft gespeeld bij het volgen van een niet-formele opleiding. Daar waar mannen de carrière als het belangrijkste motief zien bij het volgen van een opleiding, is bij vrouwen het verwerven van nuttige kennis duidelijk meer doorslaggevend geweest dan bij mannen.

3. HINDERPALEN BIJ PARTICIPATIE AAN OPLEIDINGEN

Volgens de huidige participatie aan formele of niet-formele opleidingen en het voornemen om later al dan niet te willen participeren in een opleiding, worden volgens de enquête vier groepen onderscheiden, namelijk huidige deelnemers en niet-deelnemers en potentiële (toekomstige) deelnemers en niet-deelnemers (zie figuur 8):

Figuur 8: Participatie aan formele en niet-formele opleidingen: bereidheid tot participatie, volgens geslacht

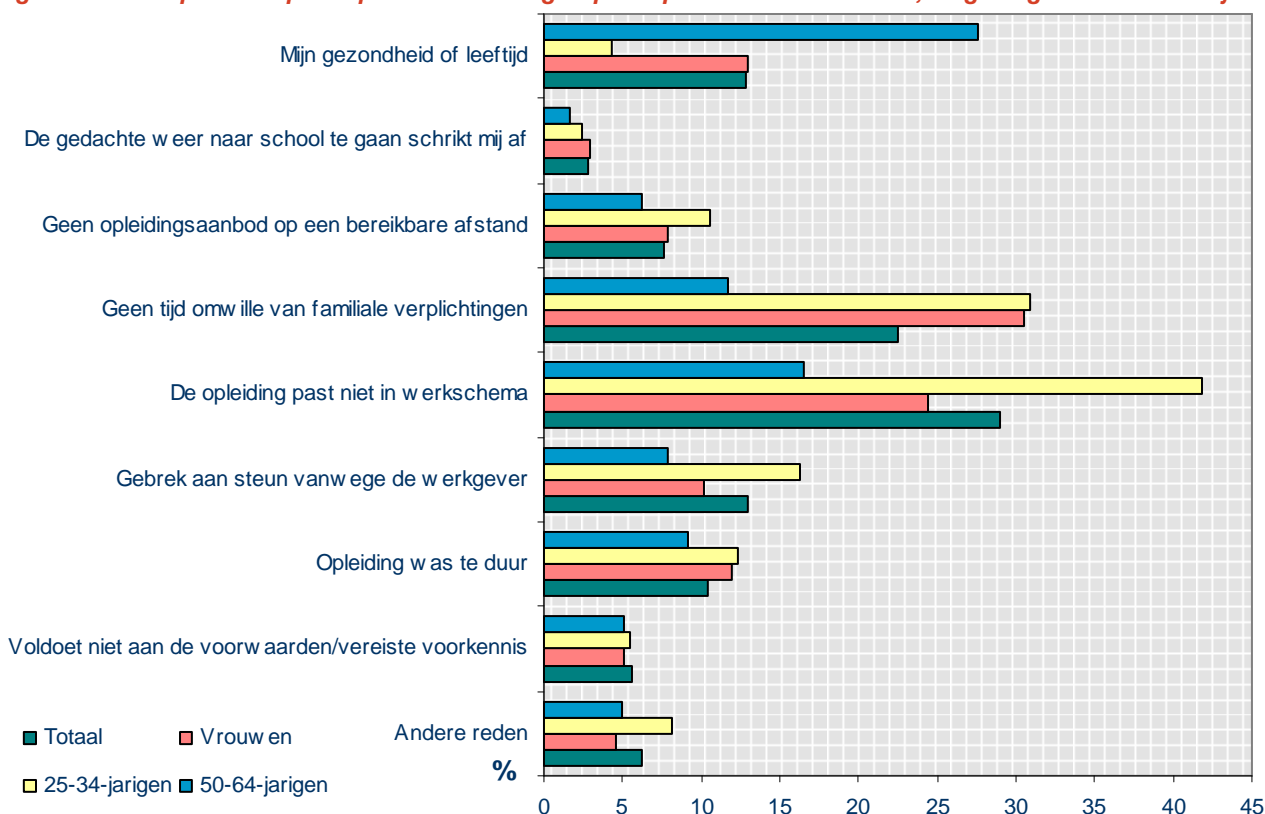


Bron (verplichte vermelding): FOD Economie, Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie

De omvang van de groep van huidige niet-deelnemers overtreft deze van de huidige deelnemers (58% niet-deelnemers t.o.v. 42% deelnemers). Bovendien is de groep van potentiële deelnemers twee maal kleiner dan de groep niet-deelnemers (33% tegen 67%). Twee van de drie volwassenen is dus niet van plan om in de toekomst aan een opleiding of vorming deel te nemen. In Wallonië is de opleidingsdeelname tijdens het referentiejaar wel lager dan in Vlaanderen, maar de bereidheid om opleidingen te volgen is groter dan in Vlaanderen (35,4% tegenover 30,4%).

Binnen de groep van potentiële deelnemers onderscheiden we een subcategorie van volwassenen die vooral voor beleidsmakers heel aandachtwekkend zou moeten zijn, nl. degenen die bereid waren om een opleiding te volgen, maar dit toch niet gedaan hebben of konden doen (17,2%). Hieronder bekijken we van dichterbij wat de hinderpalen waren voor die laatste groep om toch niet te (kunnen) participeren (zie figuur 9).

Figuur 9: Hinderpalen tot participatie binnen de groep van potentiële deelnemers, volgens geslacht en leeftijd



Bron (verplichte vermelding): FOD Economie, Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie

Gebrek aan tijd blijkt de meest aangeduide reden te zijn om niet te kunnen participeren aan opleidingen. Vooral het feit dat de opleiding niet in het werkschema past is voor de jongste groep (25-34 jaar) bij uitstek de belangrijkste reden. Voor 42% van hen blijkt de combinatie van werk met een opleiding (en eventueel nog een gezin) niet zo vlot te verlopen. Ook de familiale verplichtingen belemmeren heel wat vrouwen en jonge volwassenen om niet deel te nemen aan opleidingen (meer dan 30%). De toegang tot opleidingen bij de ouderen wordt duidelijk door hun gezondheid of leeftijd belemmerd (28%).

In Vlaanderen speelt het tijdsaspect een belangrijke rol dan in Wallonië. Ofwel een (druk) werkschema, ofwel familiale verplichtingen belemmeren een goot aandeel van de Vlamingen om een opleiding te volgen. In Wallonië wordt het gebrek aan steun van de werkgever meer als reden aangegeven dan in Vlaanderen.

BIJKOMENDE INLICHTINGEN

Voor meer inlichtingen kan u terecht bij de communicatieverantwoordelijke, Freddy Verkruyssen (tel 02/277.70.76, e-mail freddy.verkruyssen@economie.fgov.be).

BRONVERMELDING

Bronvermelding: FOD Economie – Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie.

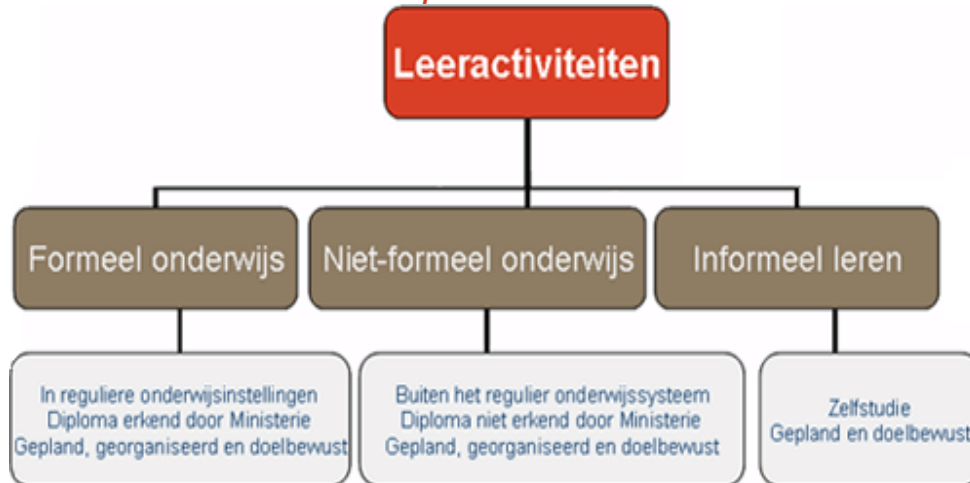
AANVULLENDE CIJFERGEGEVENS

Een eerste set van resultaten (downloadbare Excel-tabellen) is terug te vinden op: <http://www.statbel.fgov.be/aes/default.asp#Results>. Deze resultaten zullen geleidelijk worden uitgebreid. Bijkomende informatie over de AES-enquête zelf is terug te vinden op: <http://www.statbel.fgov.be/aes>.

BIJLAGE 1: DEFINITIES INZAKE OPLEIDINGEN

Hieronder wordt een kort overzicht weergegeven van alle categorieën opleidingen die behandeld worden in de **Enquête Volwasseneneducatie**. We onderscheiden volgende types opleidingen: Formele opleidingen, Niet-formele opleidingen/activiteiten en Informeel leren. Toevallig leren valt buiten het toepassingsgebied van de enquête.

Figuur 1: Types leeractiviteiten behandeld in de enquête



Formeel leren (of formeel onderwijs) wordt georganiseerd en aangeboden door **reguliere onderwijsinstellingen** zoals bv. het Onderwijs voor Sociale Promotie (zowel secundair als hoger) in de Centra voor Volwassenenonderwijs (CVO), hogescholen en universiteiten, Open Universiteit, Basiseducatie, het Tweede Kansonderwijs, SYNTRA/VIZO,.... De kennisoverdracht (het leerproces) bij het formeel onderwijs wordt altijd via een **lesgever** tot stand gebracht, m.a.w. er is altijd een relatie 'leerling – lesgever' aanwezig (zelfs bij afstandsonderwijs, hoewel de relatie dan niet face-to-face is). De diploma's van het Formeel onderwijs zijn altijd **erkend** door een Ministerie (het Ministerie van Onderwijs, het Ministerie van Landbouw en Visserij en FOD Defensie).

Niet-formeel leren (of niet-formeel onderwijs) wordt veelal **buiten** het **regulier onderwijssysteem** georganiseerd en aangeboden: bv. door de VDAB/FOREM/ACTIRIS/ADG, werkgever (of zijn opleidingseenheid), vakbonden, sectorfondsen, culturele en sociale verenigingen, commerciële organisaties, Deeltijds Kunstonderwijs, enz.....De kennisoverdracht geschiedt eveneens via een **lesgever** ('leerling – lesgever'-relatie). De getuigschriften en certificaten van het niet-formeel onderwijs worden meestal **niet erkend** door een Ministerie. De uitgereikte getuigschriften en certificaten hebben bv. wel een (meer)waarde op de arbeidsmarkt of zijn vereist door de werkgever.

Informeel leren (of zelfstudie) wordt - in tegenstelling tot het formeel en niet-formeel leren – niet door een instelling/organisatie aangeboden. Deze leermethode is ook niet zo georganiseerd zoals het formeel en niet-formeel leren: men kan gewoonweg begeleid worden door collega's of experts (op het werk), leren in het gezin of zelfstandig. Wel moet het leerproces van de zelfstudie **doelbewust** zijn. Toevallig leren (waarbij men niet gepland en incidenteel iets leert) wordt uitgesloten.

BIJLAGE 2: OPLEIDINGSGBIEDEN EN SUBDOMEINEN GEBRUIKT IN DE ENQUETE

0 Basisprogramma's	34 Business en administratie	6 Landbouw en diergeneeskunde
01 Basisprogramma's	341 Groot- en kleinhandel	62 Landbouw, bosbouw en visserij
08 Alfabetisering, rekenkunde	342 Marketing en reclame	621 Akkerbouw en veeteelt
09 Persoonlijke ontwikkeling	343 Financiën, bankwezen, verzekeringen	622 Tuinbouw
010 Basisprogramma's	344 Boekhouding en fiscaliteit	623 Bosbouw
080 Alfabetisering, rekenkunde	345 Management en administratie	624 Visserij
090 Persoonlijke ontwikkeling	346 Secretariaat en kantoorwerk	64 Diergeneeskunde
1 Onderwijs	347 Beroepsleven	641 Diergeneeskunde
14 Lerarenopleiding en onderwijskunde	38 Rechten	7 Gezondheid en welzijn
142 Onderwijskunde	380 Rechten	72 Gezondheid
143 Lerarenopleiding kleuteronderwijs	4 Wetenschappen, wiskunde en informatica	721 Geneeskunde
144 Lerarenopleiding lager onderwijs	42 Levenswetenschappen	723 Verpleegkunde en verzorging
145 Lerarenopleiding voor gespecialiseerde vakken	421 Biologie en biochemie	724 Tandheelkunde
146 Lerarenopleiding voor beroepsopleidingen	422 Milieukunde	725 Medische diagnostiek en verwerkingstechnologie
2 Kunsten en letteren	44 Natuurwetenschappen	726 Therapie en revalidatie
21 Kunst	441 Fysica	727 Farmacie
211 Kunstonderwijs/Schone Kunsten	442 Chemie	76 Sociale dienstverlening
212 Muziek en podiumkunsten	443 Geologie, aardrijkskunde	761 Kinderverzorging en jeugdhulpverlening
213 Audio-visuele technieken en media	46 Wiskunde en statistiek	762 Maatschappelijk werk en begeleiding
214 Design	461 Wiskunde	8 Diensten
215 Ambacht	462 Statistiek	81 Dienstverlening aan personen
22 Algemene letteren/Menswetenschappen	48 Informatica	811 Hotels, restaurants en catering
221 Godsdienst	481 Informatica - wetenschap	812 Reizen, toerisme en vrije tijd
222 Vreemde talen	482 Informatica - gebruik	813 Sport
223 Moedertaal	5 Ingenieurstechnieken, industrie en bouwsector	814 Huishoudelijke diensten
225 Geschiedenis en archeologie	52 Ingenieursopleiding	815 Haarkapper en schoonheidszorg
226 Filosofie en ethiek	521 Mechanica en metaalwerk	84 Transportdiensten
3 Sociale wetenschappen, business en rechten	522 Elektriciteit en energie	840 Transportdiensten
31 Sociale wetenschappen	523 Electronica en automatisering	85 Milieubeschermtng
311 Psychologie	524 Chemische processen	851 Milieubeschermtngstechnologie
312 Sociologie en Culturele Studies	525 Motorvoertuigen, schepen en luchtvaartuigen	852 Natuur en dieren in het wild (wilde flora en fauna)
313 Politieke wetenschappen en burgerschap	54 Verwerkende industrie	853 Gemeenschapssanering/ontsmetting
314 Economie	541 Voedingsmiddelenindustrie	86 Sociale bescherming
32 Journalistiek en informatie	542 Textiel, kleding, schoeisel, leder	861 Bescherming van personen en eigendommen
321 Journalistiek en verslaggeving	543 Materiaalleer (hout, papier, plastic, glas)	862 Veiligheid en gezondheid op het werk
322 Bibliotheek, informatie, archief	544 Delven van grondstoffen	863 Defensie
	58 Architectuur en bouw	
	581 Architectuur en stedenbouwkunde	
	582 Bouwkunde	